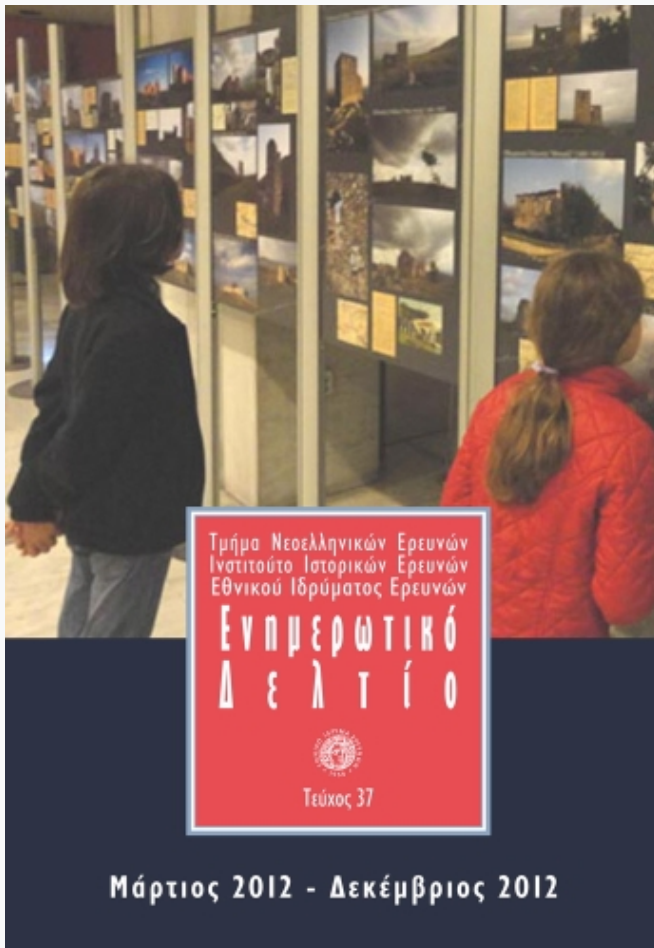

Ενημερωτικό Δελτίο

Τόμ. 37 (2012)

Νέες εκδόσεις ερευνητών του ΚΝΕ

doi: [10.12681/news.15](https://doi.org/10.12681/news.15)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Νέες εκδόσεις ερευνητών του ΚΝΕ. (2013). *Ενημερωτικό Δελτίο*, 37, 18–20. <https://doi.org/10.12681/news.15>

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ ΤΟΥ ΚΝΕ

Μοιρολόγια Πόρου Λευκάδας,

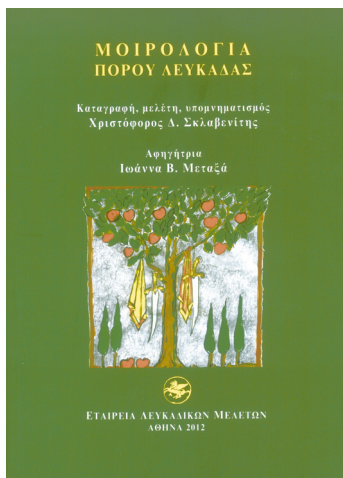
Καταγραφή, μελέτη, υπομνηματισμός: Χριστόφορος Δ. Σκλαβενίτης,

Αφηγήτρια: Ιωάννα Β. Μεταξά,

Πρόλογος: Guy (Michel) Saunier,

Επιμέλεια: Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης,

Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2012, 8ο, 239 σελ.

Το βιβλίο παρουσιάζει με έγκυρο και επαρκή τρόπο 76 μοιρολόγια από τον Πόρο Λευκάδας, ένα χωριό από το οποίο δεν είχαν έως τώρα δημοσιευτεί δημοτικά τραγούδια. Η μελέτη και ο υπομνηματισμός τους από τον Χριστόφορο Δ. Σκλαβενίτη (1926-), γλύπτη – κεραμιστή και μελετητή του λαϊκού βίου της Λευκάδας, της ελληνόφωνης Καλημέρας της Νοτίου Ιταλίας και της Κρήτης, απέδειξε ότι τα περισσότερα από αυτά χαρακτηρίζονται από πρωτοτυπία στα θέματα και στη μορφή, ενώ άλλα είναι αυτοσχέδια, μέσα στο πλαίσιο και με τους κανόνες του δημοτικού περιεχομένου και της δημοτικής τεχντροπίας. Αντιγράφουμε τον αρ. 70, ένα από τα άριστα της συλλογής, του οποίου

δεν εντοπίστηκε παραλλαγή στις δημοσιευμένες ελληνικές συλλογές:

*–Κουνιά μου ἴμορφοστόλιστη κι ομορφοστολισμένη,
ασήμι το στεφάνι σου, χρυσό το κουνουσκούτι,
τί ἔκαμες το σπλάχνο μου και την ανασεμιά μου;
–Φύσηξ ἄγερας κι ἀνοίξε πόρτα και παραθύρια,
το κουνουσκούτι ἔριξε, πέταξε το στεφάνι,
πήρε το φυλλοκάρδι σου και την ανασεμιά σου,
το πήρε και το πέταξε σα φύλλο στο ποτάμι.*

Τα μοιρολόγια τα οφείλουμε στο μνημονικό και στην πίστη στην παράδοση της αφηγήτριας και αδελφής του καταγραφέα, Ιωάννας Β. Μεταξά (1916-), που κατοικεί στον Πόρο, γνωστής από τις δημοσιευμένες συλλογές λαϊκών ποιημάτων της. Σημειώνει ο Χ. Δ. Σκλαβενίτης στα εισαγωγικά του:

Τα μοιρολόγια της Γιάννας δεν προέρχονται ούτε από βιβλία ούτε από ακούσματα ραδιοφωνικά. Είναι τα μοιρολόγια που ἔφτασαν ως εμάς από τις γιαγιάδες

μας. Η γιαγιά μου, μητέρα του πατέρα μου, το 1860, 15 χρονών τότε, γνώριζε όλα τα μοιρολόγια και τα τραγούδια, όπως όλα τα κορίτσια, απ' τις μανάδες τους και όλο τον περίγυρο. Είναι τα μοιρολόγια που έλεγε η μάνα της και οι γειτόνισσες και ήταν παράλληλα με εκείνα που κατέγραψε ο Σπυρίδων Ζαμπέλιος το 1852, ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης το 1859 και αργότερα ο Ιωάννης Σταματέλος τη δεκαετία του 1870. Οι μετέπειτα συλλογείς, με κυριότερο τον Πανταζή Κοντομίχη (1924-2005), κατέγραψαν τα μοιρολόγια της Λευκάδας τον 20ό αιώνα, όταν ο παραδοσιακός πολιτισμός οπισθοχωρεί και παρακμάζει, η μνήμη αδυνατίζει και τα μοιρολόγια ξεχνιούνται ή ανακατεύονται οι παραλλαγές τους. Είναι γνήσια λευκαδίτικα μοιρολόγια, που περιλαμβάνουν σπάνιες λέξεις, άγνωστες σήμερα.

Το κυριότερο μέρος του βιβλίου καταλαμβάνει η παρουσίαση των κειμένων των 76 μοιρολογιών. Κάθε μοιρολόγι συνοδεύεται από την εξήγηση των ιδιωματικών λευκαδίτικων λέξεων, που σήμερα έχουν ξεχαστεί και από τους παλαιότερους. Ακολουθούν τα σχόλια, που είναι βοηθητικά για την κατανόηση του μοιρολογιού και τη σύνδεσή του με τη λαϊκή βιοθεωρία και πράξη. Ο Χ. Δ. Σκλαβενίτης μελέτησε τα πορσάνικα μοιρολόγια συγκριτικά με τα άλλα λευκαδίτικα αλλά και εκείνα που θησαυρίστηκαν στις συλλογές από όλες τις περιοχές όπου έζησαν Έλληνες. Επιλέγει και παραθέτει τις πιο συγγενικές παραλλαγές, διευκολύνοντας τον αναγνώστη του βιβλίου για τον οποίο θα ήταν δύσκολο να ερευνησει ανάμεσα στις πολλές δεκάδες των βιβλίων που δημοσιεύουν συλλογές μοιρολογιών.

Για να διευκολύνει τον αναγνώστη το βιβλίο αρχίζει με ένα σύντομο και περιεκτικό κεφάλαιο ("Το ξόδι") με τα έθιμα, τις αντιλήψεις και τις τελετουργίες που συνοδεύουν τον θάνατο, τον λευκαδίτικο θρήνο, την ταφή, τα μνημόσυνα. Στο τέλος του βιβλίου ο Χ. Δ. Σκλαβενίτης, σε δυο κεφάλαια που φτάνουν τις εκατό σελίδες, καταθέτει με τις δικές του απόψεις και προσεγγίσεις για τον κάτω κόσμο και τον θάνατο και παρατηρεί:

Η πολύχρονη ενασχόλησή μου με τα μοιρολόγια και η μελέτη των προσεγγίσεων στο θέμα σπουδαίων μελετητών με οδήγησε στη συγγραφή δύο κεφαλαίων "Ο αντιφατικός Κάτου Κόσμος των μοιρολογιών μας" και "Οι νεκροί μας κι εμείς". Αποτελούν παράρτημα στη δημοσίευση των μοιρολογιών του χωριού μου, με τις δικές μου αναγνώσεις αυτών και άλλων μοιρολογιών και τις δοκιμαστικές σκέψεις και τους στοχασμούς προσέγγισης του κόσμου των μοιρολογιών και τελικά του Κάτου Κόσμου και του θανάτου, όπως τον βίωσε και τον ερμήνευσε ο ελληνικός λαός της προνεωτερικής εποχής. Η ποιητική ευαισθησία των μοιρολογιών αποκαλύπτει άγνωστες πτυχές πρόσληψης του απόλυτου κακού και ξετυλίγει απρόσμενους τρόπους και στάσεις των ανθρώπων για να το αντιμετωπίσουν ώστε να μη συντριβούν, χωρίς να προδίδουν τις παραδοχές του παραδομένου κανόνα ζωής, αφού και αυτό θα ήταν εξουθενωτικό για τον καθένα, την οικογένεια και το κοινωνικό σύνολο. Τα δρώμενα, οι τελετές και οι αναπαραστάσεις γι' αυτή τη διαβατήρια ώρα, που έχουν θεσπίσει η χριστιανική και η λαϊκή θρησκεία, σε συνεργασία, παράλληλη πορεία και κάποτε αντίθεση και σύγκρουση, επιτρέπουν στους ανθρώπους να αναπτύξουν και την προσωπική τους βίωση της ανθρώπινης απώλειας,

φανερή ή και μυστική, με καταφυγή σε βιούμενα συστήματα πόνου και μνήμης, πίστης και ελπίδας, προσδοκίας και αυταπάτης, ονείρου και ψευδαίσθησης, πραγματικότητας και αναπλήρωσης.

Το βιβλίο συστήνει με τον πρόλόγο του ο Guy (Michel) Saunier, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου της Σορβόννης, ο ειδικότερος ίσως μελετητής των ελληνικών δημοτικών τραγουδιών στον κόσμο σήμερα, αρχίζοντας με τον έπαινο για τα λευκαδίτικα δημοτικά τραγούδια που "είναι πολυάριθμα και προ παντός υψηλής ποιότητας. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην ανθολογία μου των *Μοιρολογιών* [1999] συμπεριέλαβα, χωρίς καμιά ευνοϊκή προκατάληψη υπέρ της Λευκάδας, μεγάλη ποσότητα από λευκαδίτικα κείμενα". Στη συνέχεια εξειδικεύει τη γνώμη του για την αξία της συλλογής: "Ανάμεσα στα μοιρολόγια που πρωτοδημοσιεύονται, ξεχωρίζουν πρώτα 22 καλές ή και αριστουργηματικές παραλλαγές από γνωστά και καθιερωμένα θέματα [...]. Ακόμα σπουδαιότερη ίσως είναι η σειρά 21 κειμένων που αποτελούν ή θέματα πρωτότυπα (αν και πιστά στην πανελλήνια παράδοση), ή πρωτότυπες μορφές, σαφώς λευκαδίτικες, πανελλήνιων θεμάτων [...]. Σ' αυτό τον κατάλογο πρέπει να προστεθούν 3 κείμενα που περιέχουν πρωτότυπα μοτίβα [...]". Για να καταλήξει: "Έτσι κι αλλιώς, το βιβλίο αυτό είναι, όπως προσπάθησα να το δείξω, πολύτιμο".

Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης